

2 **Swederus, Georg**, son till S 1 i hans andra g, f 19 juli 1796 i Västerås, Domk, d 8 juli 1888 i Sthlm, Maria. Elev vid trivialskolan i Västerås, inskr vid UU 27 april 09, vid KI 15, FK vid UU vt 21, utrikesred i Allm Journalen 22–23, hemmansägare på Stora Rösjö, Västra Ny, Ög, 23–28, stiftare av Sv industrifören 31, dess sekr till 33, ombudsman hos Manufaktur-societeterna med uppsikt över förtulln:en av fabriksvaror i Sthlms packhus 34–41, på allm uppdrag i Berlin 41–44, korrekturläsare vid riksdagarna 44, 50 o 54, deltog i förberedelserna för industriutställn:en i Sthlm 47, medarb i NDA 47–48, förest för Prins Carls inrättn för fattiga o vanvårdade barn 51–55, sekr o kamrer i järnvägskomm 55–57, deltog i föreberedelserna för skandinaviska industriutställn:en 66, på statligt uppdrag i Paris för att undersöka kommunardernas syften 72. – Jubeldr vid UU 72.

G 27 nov 1826 i Sthlm, Maria, m Catharina Elisabet Wenus, f 23 sept 1796 där, Nik, d 7 juni 1879 där, Maria, dotter till majoren Carl Wilhelm W o Catharina Sophia Widman.

S visade tidigt läshuvud – enligt egen uppgift ska han ha lärt sig läsa vid tre års ålder – och knappt 13-årig började han studera vid UU. Studierna där och vid KI blev genom sjukdom en stor missräkning och S lämnade UU utan att promoveras. I stället blev han med vissa avbrott litteratör för resten av livet, till att börja med som utrikesredaktör vid P A Wallmarks Allmänna Journalen.

Genom faderns (S 1) ingripande fick S 1823 överta jordegendomen Stora Rösjö, nära Medevi brunn. Här avsåg han att anlägga en kemisk fabrik, ett projekt som dock i likhet med ett sjösänkingsarbete gick om intet på grund av bristande medel. 1829 sålde den då gifte S Stora Rösjö och flyttade åter till Stockholm, närmast i förhoppning om att där få en tjänst vid något ämbetsverk. Någon öppning yppade sig emellertid inte, och han började istället sätta huvudstadens tryckpressar i arbete. Detta skulle med med åren resultera i en imponerande räckta skrifter. Allt som allt publicerade S ett drygt sextiotal egna arbeten, vartill kommer en oräknelig mängd översättningar, bearbetningar och tidningsartiklar. Dess-

GEORG SWEDERUS
KB

utom medarbetade han i olika lexikon.

Det första verk som S sände ut i eget namn handlade om koleran. Skriften, som tar parti för att smittan sprids genom ett specifikt smittämne och som förordar s k spärrningar, hör till de allra första om denna nya farsot som några år senare skulle hemsöka Sverige. Ett direkt pionjärarbete var S:s jaktlexikon som framsynt förespråkade en ökad jaktvård, vilket dock inte hindrade S att förorda en kraftig decimering av rovdjuren. S:s största framgång blev en bondepraktika (1832). I det välmenande verket blandas praktiska jordbruksråd med en god portion moral. Likaså gör han propaganda för de nymodiga sparbankerna. S, som varit med om att grunda Svenska industriföreningen (en föregångare till Svenska slöjdföreningen), blev känd i reformkretsar och det fanns långt gångna planer på att göra honom till sekreterare i det nystartade Sällskapet för spridande af nyttiga kunskaper. På grund av sjukdom fick S dock i förväg dra sig ur och likaså lämnade han industriföreningen. Om det verkligen var vacklande hälsa som gjorde att han lämnade denna är osäkert. S hade gjort sig kon-

troversuell genom att i skrift kritisera en ny patentlag samt kommit på kant med delar av den övriga ledningen genom sitt nit för näringsfrihet.

Rekonvalescensen tog tid, men efter att ha konsulterat ett flertal läkare återvann S arbetsförmågan. Han fick genom sina kontakter inom byråkratin och näringslivet nya uppdrag. Flera kontroversiella skrifter inom nationalekonomiska ämnen såg dagens ljus. I konservativa och tullvänliga kretsar skaffade han sig namn om att sälja ut Sveriges intressen och mot en av de förargelseväckande skrifterna väcktes ett åtal som dock ogillades.

S:s samhällsengagemang stannade dock inte vid rent ekonomiska ting. En Katekes för småbarns-skolor (1840) röjde hans intresse för folkundervisningen. Den visionära broschyren *Närings-väsendet i Sverige* år 1840, tog upp aktuella sociala frågor som fattigdom, arbetslöshet och brottslighet. S recept mot dessa samhällsproblem var – och skulle förbli – utsträckt näringsfrihet, nykterhet och inte minst brottslingskolonier. Förbrytarna skulle göra nytta genom att bryta ny mark. Gotlands myrar, de halländska hedarna och Smålands obygdar bara väntade på att dikas ut och brukas. Tankar på tvångsarbete låg i tiden under industrialismens barndom.

Som samhällsförbättrare var S – utom när det kom till näringsfrihet – påfallande försiktig. Han hyllade visserligen tekniska framsteg men stod i övrigt främmande för många av industrialiseringens följder. Likt många av sina samtida oroades han av den nya tidens fattigdom, pauperismen. Som mest konservativ framstår S i politiken. Den under Karl XIV Johans senare regeringsår växande liberala oppositionen såg S som ett hot. I samband med de Crusenstolpeska kravallerna författade han en stridsskrift mot männen bakom *Aftonbladet* och *Dagligt Allehanda* som utan omsvep beskyllde de två tidningarna för uppvigling. Pamfletten ådrog S kännbara motangrepp utan att han fick något stöd av etablissemang; i maktens ögon har han tett sig alltför vinglande och reformsinnad för att anses värd att försvara.

Känslan av att inte riktigt höra till något läger och viljan att veta mer om hur

samhällsfrågorna utvecklade sig i den stora världen har av allt att döma motiverat S till att 1840 begära att få göra en studieresa till Preussen och Berlin. Avsikten var framförallt att se vad den där införda näringsfriheten fått för verkningar på det allmänna välståndet. Efter vissa hinder från sin arbetsgivare kom S iväg i början av 1841. Strax efteråt slutade lönen att utbetalas, men S ansåg sig själv fortsatt anställd och först efter återkomsten 1844 tog han avsked från tjänsten som fabriksombudsman. Huvudresultatet av S:s utlandsvistelse blev den omfattande studien *Om fattigväsendet* (1847), som gavs ut med offentliga medel: regimens förtjusning över arbetet var emellertid inte större än att S aldrig, som ursprungligen tänkt, fick fortsätta sina forskningar även i England och Frankrike. S visar i skriften eftertryckligt att han har tagit del av den internationella litteraturen om sociala frågor. Han hänvisar till Louis Blanc, Saint-Simon, Fourier m fl och tar tydlig ställning mot både socialismen och kommunismen. En kungstanke är att produktionen borde läggas om och arbetet uppfattas annorlunda än vad man vanligen gjorde. *Daglöneriet* var inget annat än ”det hyrda slafstillet” och industrialismens hopande av rikedomar till några få var alltigenom fel så länge arbetarnas arbete värderades så lågt att de nätt och jämnt kunde existera och än mindre fick tid att tänka på något högre – Gud, nationen, familjen. Enda sättet att komma till rätta med fattigdomen låg i att arbetarnas äganderätt till sitt nedlagda arbete erkändes fullt ut. Helst såg S att arbetarna i associationens form drev hantverkerier eller rentav fabriker där de delade inkomsterna efter förtjänst.

Dessa grundtankar försökte S popularisera genom en artikelserie i *Dagligt Allehanda* som sedan blev en broschyr, *Den fattiges försvar* emot rikedom. Med sina utfall mot kommunismen och lättjan och sitt stöd för familjen och äganderätten vann den uppskattning av Oscar I som i tron att bakom signaturen G S dolde sig George Stephens (bd 33) expedierade en dusör om 150 riksdaler till upphovsmannen. Själv värderade S på ålderdomen den skriften högst av alla sina alster.

S deltog också i förberedelserna inför

1847 års industriutställning i Arvfurstens palats. Det var den första i en lång rad liknande utställningar som med allt större ambitioner bekostades med statliga medel. S:s bakgrund som sekreterare i Svenska industriföreningen har säkert varit meriterande för uppdraget, men hans insats blev föga lyckosam. Under redigeringen av den utställningskatalog som anförtröts S skar det sig mellan honom och hans förman, den Chalmerska slöjdskolans skapare Carl Palmstedt (bd 28), med följd att S snart var arbetslös igen.

En ny chans dök dock upp inom kort: S erbjöds ett års anställning vid redaktionen för *Dagligt Allehanda* där han kunde skriva om de ämnen som låg honom om hjärtat. Resultatet blev en artikelserie om den arbetande klassens behov som väckte rabalder. Det kom hot till redaktionen, prenumeranter sade upp sig och artikelserien avbröts innan den nådde den för alla samhällsbevarande krafter lugnande slutpunkt S tänkt sig. Den vingklippte S fick i alla fall stanna kvar det år han hade lovat anställning.

Nästa gång S fick en mer varaktig anställning var då han fick efterträda sin åldrade svärfar Carl Wilhelm Wenus som föreståndare för Prins Carls uppfostringsinrättning för fattiga och vanvårdade barn. Sitt värv som skolman tog S på stort allvar, men han kände sig bakbunden. Den enda större avvikelse från hur skolan drivits tidigare som han vågade sig på var att låta gossarna få permission att gå ut i staden och hälsa på anhöriga och bekanta. Ekonomin försämrades, konflikter mellan S och hantverkslärarna uppstod och rymningar ska ha skett. 1854 beslöt därför direktionen att genomföra en omorganisation som gjorde S överflödig.

En ny arbetsmöjlighet dök då upp för S som passade honom betydligt bättre: han blev sekreterare i den första järnvägskommittén, ledd av Carl Fredrik Akrell (bd 1), med uppdrag att utreda hur de södra och västra stambanorna skulle dras. S hade redan tidigare intresserat sig för järnvägarna och för Akrell hyste han kanske större sympatier än för någon annan i styrande ställning som han mötte under sina yrkesaktiva år. Kommittéarbetet blev likväl konfliktfyllt, för det fanns en person att ta

hänsyn till: Nils Ericson (bd 14), arkitekten bakom den nya Slussen och Saima kanal. Denne hade blivit utsedd till att leda arbetena vid de södra och västra stambanorna och hade sin egen agenda som förde honom på kollisionskurs med Akrell och S. Det gällde bla den exakta dragningen av banan genom Västergötland och huruvida man skulle dra den norr (vilket kommittén ville) eller söder (Ericsons förslag) om Mälaren. Vid avgörandet i riksdagen 1857 följde man Ericsons linje, vilket fick S att författa en pamflett som sökte påvisa logiska kullerbyttor i Ericsons "fria järnvägsfantasier" med dess "ofantliga krokvägar" (Swederus, s 35). Andemeningen var att Ericson nog var en duktig ingenjör men inte förstod att se saker och ting i stort. En rad tunga publicister deltog i attacken mot Ericsons förslag, däribland Lars Johan Hierta (bd 19), "Hvalfisken" Johan Johansson (bd 20) och Rudolf Wall. Även den inflytelserike A O Wallenberg var emot, men det blev Nils Ericson som segrade, med främsta stöd i finansministern JA Gripenstedt (bd 17).

Med detta bakslag var S:s arbete i allmän tjänst i allt väsentligt förbi även om han bl a 1857 deltog i mätningar och andra göromål vid utbyggnaden av telegrafnätet från Härnösand till Haparanda. 1866 fick S också upprätta utställningskatalogen för den första skandinaviska industriutställningen och efter Pariskommunens fall fick han resa till den franska metropolen för att på plats studera vilka lärdomar som gick att dra av händelserna, men annars levde han den fria litteratörens liv, alltmer inriktad på ungdomens favoritstudium historia. Vid sidan av hann S ge ut en häpnadsväckande mängd skrifter – barnböcker, biografier, reseskildringar, självhjälpsböcker, naturvetenskapliga samlingsverk, historiska romaner, dagspolitiska inlägg m m.

I samband med att svälten åter slog till i Sverige visade S 1868 sitt patriotiska sinne lag med en skrift som propagerade för att i Sveriges norra delar odla den tåliga sibiriska cedern, vars frön enligt uppgift ryssarna nyttjade både som ett hälsosamt födoämne och som en läckerhet. S lät också importera fröer som delades ut på en rad norrländska orter i förhoppningen att den sibiriska cedern där i framtiden skulle få samma bety-

delse som potatisen fått längre söderut.

Det mest ambitiösa egna arbetet under den här tiden var annars ett handlexikon i lantushållning (1869), som behandlade omkring 2 000 ämnen. Bäst liknas verket vid en encyklopedi för allmännyttiga kunskaper. Jord- och skogsbruk tar stor plats liksom frågor om arrende och köp av lantegendom, arbetsredskap, uppfinningar som tändstickor, velocipeder och dynamit. Jakt- och fiskeartiklarna innehåller vissa vårdaspekter, så kallad äggnings fördöms kraftfullt, men rovdjuren tycker S precis som i sitt nära fyrtio år tidigare utgivna jaktlexikon bör decimeras såsom konkurrenter till människan.

Framförallt bryter emellertid S:s syn på samhället fram i handlexikonet. Ett nytt hotande samhällsfenomen vid horisonten är arbetarnas strejker. S fastslår också att rösträtt inte är till för alla, dagdrivare och oduglingar kan inte tilltros kunna välja med urskilning. Men politiken är aldrig någon stor sak i S samhällsvisioner: de är och förblir underordnade ekonomin och dess grundval äganderätten.

De närmaste åren utvecklade sig samhället knappast i den riktning S önskade. Oroligt såg han hur arbetarrörelsen ute i Europa var på frammarsch. Det skriftliga resultatet av hans iakttagelser i samband med resan till Paris, Den svenska arbetaren (1873), är påfallande frän, med udden riktad mot socialismen.

På 1870-talet lade annars S ner de största arbetsinsatserna på historiens fält. Framförallt påbörjade han ett ambitiöst projekt att skriva en biografi om Karl XIV Johan, med tidens gång alltmer S:s hjälte. Av det stort tänkta verket utkom blott en första del, trots att S skrivit ytterligare tre lika tjocka volymer. Pengar fattades för att realisera projektet, S var på ålderns höst sin strävsamhet till trots för fattig för att kunna låta trycka resterande delar. Patentreceptet till andra för ekonomiskt oberoende – arbetsamhet och sparsamhet – dög dåligt på det privata planet och de sista åren hade blivit ytterligt svåra för S om inte den liberale publicisten och politikern S A Hedlund (bd 18) hade ryckt in.

1881 gick denne in med en motion till andra kammaren om ett årligt stöd om 1 200

kronor till den då åttiofyråriga S. Motionen underströk vikten av att stödja ”en gammal och fattig skriftställare, hvars hela lif varit hufvudsakligen egnadt åt arbetet för sådana idéer, som innebära allmän välfärd”. Det okonventionella initiativet lyckades – ett vackert erkännande av S:s förtjänster som samhällsdebattör och delaktighet i omvandlingen av ett en gång statiskt och stängt Sverige till en modern industrination. En annan anledning att räta på ryggen hade S fått nio år tidigare då han ett halvt sekel efter det snöpliga slutet på universitetsstudierna gjordes till jubeldoktor vid UU. S besatt en mycket stor arbetskapacitet, som dock flera gånger förlamades av nervsammanbrott och sjukdom. Hans bristande smidighet gjorde hans direkta inflytande på samhällsutvecklingen mindre än det annars kunde ha blivit.

S:s efterlämnade handl:ar (bl a ms) i KB o UUB.
– Brev från S i GUB (bl a många till S A Hedlund), KB (bl a till G O Hylltén-Cavallius), LUB, RA, UUB (bl a till M B Swederus), LSB o NordM.

Tryckta arbeten (egna verk): Cholera Morbus. Uppkomst, härjningar, kurmethod och preservativ. Efter skrifter utgifna i Tyskland och Moskwa år 1831. Sthlm 1831. (Norstedt). [6], 122 s. 8:o. – Nyaste bonde-praktika, omgjord efter den gamla. Eller kunskap om naturen, människan och Gud; underrättelser om landbruket; råd för helsan och lefvernet; kristliga betraktelser; m.m. Sthlm: Norstedt, 1832. [4], 284 s. 12:o. [2. uppl (bearbetad) 1833: [7], 328 s. 3. uppl (ytterligare bearbetad) 1836: Gefle: Linn, [6], 270 s.] – Skandinavien jagt, djurfänge och vildafvel jemte jagtlexikon. Sthlm 1832. [1], viii, 375, [1] s, 2 pl-bl (vikta), ill. 8:o. [Enligt kolofon (s 376) tryckt 1831 av Norstedt.] – Minnesord öfver Jonas Alströmer. Vid Svenska industri-föreningens första högtidsdag den 7 januari 1833. Sthlm 1833. (Norstedt). [2], 34 s, [1] pl-bl. 8:o. [På verso till titelbladet: ”Tryckta enligt Svenska Industri-Föreningens beslut.”] – Om patent-lagen af år 1834. Sthlm 1835. (J Hörberg). [1], 61 s. 8:o. – Om jernhandteringen i Sverige. Sthlm 1837. (Nordströmska boktr). [1], 108 s. 8:o. – K. Bergs-collegii underd. smides-förslag för år 1838, granskadt af G S. Sthlm 1838. (Nordströmska boktr). [1], 108 s. 8:o. [Följdskrift till: Nytt underdänigt förslag till förordning angående stångjernsmidet och den gröfre jernförädlingen. Utaf Kongl. Bergs-collegium afgifvet med dertill hörande handlingar, den 15 februari 1838. Sthlm 1838. (Norstedt). 77, [1] s.] – Ställningar och förhållanden efter den 19 juni 1838. 1:sta brefwet. Sthlm 1838. (Norstedt). 88 s.

[Med anledning av Crusenstolpekravallerna. 2. uppl s å: (Nordströmska boktr), 88, [3] s. I andra upplagan har tillkommit ett efterord. Följdskrift: [J V Sundborg.] Beskrifning öfver den gångbara afvita sjukdomen samt patienternas behandling utan läkare; tillagnad min broder Georg Svederus, jemte svar på brefvet om Ställningar och förhållanden efter den 19 juni 1838. Af Hans Peter, doktor i rabulismen. Sthlm 1838. 24 s. 8:o. (Elméns och Granbergs tr). {2. uppl s å.} För vidare följdskrifter se Sändebref till kongl. sekret. hr Lars Hjerta (1838).] – Sändebref till kongl. sekret. hr Lars Hjerta. Sthlm 1838. (Nordströmska boktr). [1], 34 s. 8:o. [Följdskrift till två recensioner i Aftonbladet av S:s skrift Ställningar och förhållanden efter den 19 juni 1838 (1838).] – Åsigter och förslag till författning för jernhandteringen i Sverige. Sthlm 1838. [1], 81 s. 8:o. [Omslag: Förslag till ”ny smidesstadga”. S [33]–52: Förslag till författning för jernhandteringen i Sverige.] – Granskning af List’s m.fl. skrifter i stats-ekonomien. Sthlm 1840. (L J Hjerta). [4], 102 s. 8:o. – Katekes för småbarns-skolor. Sthlm 1840. (Norstedt). 48 s. 16:o. [Anon.] – Närings-väsendet i Sverige år 1840. Sthlm 1840. (Elméns och Granbergs tr). [1], 78 s. 8:o. [Anon.] – Om fullmäktighetskapet vid smidesfrågan 1836–1838. Sthlm 1840. (Ecksteinska boktr). [1], 15 s. 4:o. [Undertecknat G. Svederus (s 15).] – Ueber Industrialismus und Armut. Charlottenberg; E Bauer, 1844. [6], 162 s. 8:o. [Namnform: G. Suederus.] – Exposition af svenska slöjdprodukter i Stockholm år 1847. Sthlm 1847. (Norstedt). 118, [2] s. 4:o. [Utställningskatalogen anonymt sammanställd av S. Omslag: Katalog öfver expositionen ... Katalogen ordnad efter utställare med alfabetiskt register öfver produkter samt namnregister.] – Om fattigväsendet. (En reseberättelse.) Sthlm: Norstedt, 1847. [2], viii, 651, [2] s. [Dubbel titelblad: Utdrag ur en reseberättelse ingifven till Kongl. Kommersekollegium. Sthlm: Norstedt, 1847.] – C Paludan-Müller, Carl XII:s död (1847). Se under *översatt* nedan. – Om jernvägar. Sthlm 1848. (W F Dalman). H 1. 18 s. 8:o. [Inga ytterligare häften utgavs.] – Sveriges annaler. Sthlm 1849. (Marcus & comp). Årg 1, h 1–3. ([2], xi, [2] s, s 14–216). [Anon.] – Ungern och magyarerna. Historisk skildring. Örebro 1849. (N M Lindhs boktr). viii, 248 s. 8:o. – Den fattiges försvar emot rikedom. Sthlm 1850. H 1, Egande-rätten. 34 s. 12:o. [Några ytterligare delar utkom ej. Verso till titelbladet: ”(Afttryckt ur Tidn. Dagl. Alleh. Mars 1850) af G. S.” Tidigare publice-rad som en artikelserie. Texten har rubriken Kommunismen och egande-rätten.] – Stocksund och nya slussen i huvudstaden. Sthlm 1850. (N Marcus). 39 s. 8:o. [Omslag: Nya slussen i Stockholm, öppnad 1850.] – Till Svenska läkaresällskapet från en af allmänheten. (Om koleran.) Sthlm 1850. (N Marcus). 23 s. 8:o [Anon.] – Tankar i stats-hushållningsämnen. Sthlm 1853–54. ([1:] I Marcus; [2–3:] P P Elde). H 1–3. 8:o. H 1, Brännvins-bränningen. 1853. 31, [1] s, [1] pl-bl. H 2, Jernvägar och brännvinsförbruk-

ning. 1854. 40 s. H 3, Granskning af särskilda utskottets betänkande i brännvinsfrågan, reservationer m.m. 1854. 56 s. [Anon.] – Regeringens proposition om grunderna för brännvinstillverkningen, jemte något om Teknologiska institutet. Rikets ständer och deras särskilda utskott för beredningen af brännvinsfrågan, vördsamt till granskning och bepröfvande underställde. [Kolofon:] Sthlm 1854. (F d Schultzes boktryckeri). 24 s. 8:o. [Anon.] – Anmärkningar öfver jernvägsförslagen 1856. Sthlm 1856. (J Beckman). H 1. 31 s. 8:o. [Anon. Inga ytterligare häften utkom. Följdskrift: [L Nordenfelt.] Granskning af Anmärkningar öfver jernvägs-förslagen 1856. H 1. Sthlm 1857. (N Marcus). [2], 55 s. 8:o.] – Herr O.P. Sturzen-Beckers ”Tvenne vändpunkter” närmare betraktade. Sthlm 1856. (Norstedt). x, 53 s. 8:o. [Anon. Följdskrift till: O P Sturzen-Becker, Tvenne vändpunkter. (1812–1855.) Ett bidrag till dagens politiska diskussion. Göteborg: D F Bonnier, 1855. [4], 129, [2] s. 8:o.] – Det nya tåget öfver Bält. Förslag uppgjort af förf. till skriften: ”Var 1812 års politik en nödvändighet?” Sthlm 1856. (Norstedt). iv, 70 s. 8:o. [Följdskrift till: [L J Hjerta.] Var 1812 års politik en nödvändighet? Försök att närmare än hittills belysa denna fråga med tillgängliga historiska handlingar. Sthlm 1856. (J Beckman). [4], 123 s. 8:o. Se även: Vederläggning af skriften ... (1856).] – Vederläggning af skriften: ”Föribgångna momenter i 1812 års politik” m.fl. sednare slika uppsatser och åsigter. Sthlm 1856. (J & A Riis). [4], 56 s. 8:o. [Anon. Följdskrift till: [J P Theorell.] Föribgångna momenter i 1812 års politik. Sthlm 1856. (J Beckman). 28 s. 8:o. Se även: Det nya tåget öfver Bält (1856).] – Finans-krisen i Sverige år 1857. Sthlm: [omslag:] Huldbergs bokhandel, 1857. 36 s. 12:o. [Anon.] – Granskning af stats-utskottets riksgälds-afdelnings förslag till jernvägar. Sthlm 1857. (C M Thimgren). 15 s. 8:o. [Anon.] – Svenska statens skuldsättning för jernvägarne. Sthlm 1857. (N Marcus). [1], 76 s. 8:o. [Anon.] – Öfverste Ericsons betänkande om jernvägarne. Kritiskt behandladt. Sthlm 1857. (I Marcus). 42 s. 8:o. [Anon. Följdskrift till: N Ericson, Betänkande rörande statens jernvägsbyggnader. Afgivet till chefen för Kongl. Civildepartementet. Sthlm 1856. (Hörbergiska boktr). 36 s, tab, 1 vikt karta (tr i färg). 4:o.] – Jernvägen från Stockholm till Westmanland. Sthlm 1859. (N Marcus). 24 s. 12:o. [Anon.] – Om accis på cigarrer. Betraktelser i anledning af föreslagen beskattning på detta fabrikat, vid riksdagen 1860. Sthlm 1860. (C M Thimgren). 32 s. 8:o. [Anon.] – Om Laga-och Nässjölinierne. Sthlm 1860. (C M Thimgren). [1], 38 s, 1 vikt karta. 8:o. [Om dragningen av Södra stambanan genom Småland.] – Recensioner öfver jernvägs-skrifter, jemte tillägg. Sthlm 1860. (C M Thimgren). [2], 62 s, 1 karta. 8:o. [Anon. Recenserar tre skrifter som främst berör frågan om Södra stambanans dragning genom Småland.] – Tobaks-skatten. (Föreslagen år 1860). Sthlm 1860. (C M Thimgren). 16 s. 8:o. [Anon. Behandlar

ett riksdagsförslag till cigarraccis, som även diskuteras i Om accis på cigarrer (1860.) – Anmärkningar öfver friherre Ericsons föredrag om ”Jernväg genom Stockholm”, hållet d. 21 mars 1863. Sthlm 1863. (C M Thimgrens boktr). 36 s. 8:o. [Anon. Följdskrift till N Ericson, Jernväg genom Stockholm. Föredrag hållet i de La Croix’ salong den 21 mars 1863. Sthlm 1863. (Huldberg & komp:s boktr). 30 s, 1 vikt karta i färg. 4:o.] – Sveriges krig och politik åren 1808–1815. Med kartor. Sthlm 1864[–65]. (P G Berg). [2], 561. [2] s, [4] kartblad (vissa vikta), tab. 8:o. [Utgiven i 3 häften. Omarbetad och utvidgad version: Schwedens Politik und Kriege in den Jahren 1808 bis 1814 vorzüglich unter Leitung des Kronprinzen Carl Johan. Deutsche, von dem Verfasser gänzlich umgearbeitete Ausgabe. Aus dem Schwedischen von C F Frisch. Leipzig: Fleischer, 1866. Theil 1–2. (xii, 403, [1] + viii, 408 s, [2] kartblad (vikta)). Följdskrift (till den svenska versionen): P Sparre, Anteckningar rörande expeditionen åt Westerbotten år 1809, samt vederläggning af flera, uti det historiska arbetet: ”Sveriges krig och politik åren 1808–1815” förekommande, oriktiga uppgifter om affären vid Säfvar. Sthlm: Bonnier, 1865, 79, [3] s, tab. S återkom senare i frågan, se Expeditionen åt Westerbotten år 1809 (1871.)] – Skandinaviska industri-expositionen i Stockholm 1866. Sthlm: P G Berg, 1866. H 1–5. (48 + 48 + 48 + 48 + 56, [1] s). 8:o. – Asiatiske cembrattalen, (Nordens brödråd). Med en plansch. Sthlm 1868. (C M Thimgren). 23 s, [1] pl-bl (vikt). 8:o. – Garantie contre les incendies à bord des navires. [Rubrik. Kolofon:] Sthlm 1869. (P G Berg). [3] s. 4:o. [Anonym skrift, men KB:s exemplar är undertecknat för hand av S med dateringen Stockholm, mars 1869.] – Handlexikon för svenska landthushållare. Innehållande det wigtigaste i landtbruk, skogsskötsel, trädgårdsskötsel, fiske, jagt, slöjd, kemi, teknik, wäderleksförhållanden, helsolära m.m. Upptagande omkring 2000 ämnen af ofwansgade arter. Sthlm: Palmqvist, 1869. [3], 574 s. 8:o. – Expeditionen till Westerbotten 1809. Sthlm: Militärlitteraturföreningens förl. 1871. 139 s, [3] kartblad, ill. 8:o. ([Omslag:] Militärlitteraturföreningens förlag, 8). [Se även kommentaren till Sveriges krig och politik åren 1808–1815 (1864–65) ovan.] – Stenkolsfrågan och inmutningsrätten. Sthlm 1872. (C M Thimgren). 40 s. 8:o. [Anon.] – Den svenska arbetaren. Sthlm 1873. (P G Berg). 88 s. 8:o. [Pseudonym: J. Månsson.] – Om veneriska smittans utrotande. Sthlm: P G Berg, 1873. 35 s. 8:o. [Anon.] – Förteckning på källskrifter användbara för konung Carl XIV:s historia. Upsala 1875. (E Berling). 18 s. 8:o. [Särtryck ur: Carl Johans förbundets handlingar för åren 1874 och 1875, Upsala 1875, (E Berling), s [89]–106. I samma årgång finns även två andra bidrag av S, Betraktelser öfver konung Carl XIV Johan jemte anekdoter om hans person. Föredrag i Carl Johans förbundet den 11 maj 1874 (s [7]–68) samt Kejsar Napoleon och konung Carl XIV Johan. Föredrag i Carl Johans förbundet

den 11 maj 1875 (s [73]–88). Den nyssnämnda förteckningen utgör en källförteckning till de bägge artiklarna.] – Konung Carl XIV Johans historia. Sthlm [1877–]78. (I Hæggström). D 1. 517 s, [5] pl-bl, ill. 8:o. [Utkom i fyra häften, 1877–78. Inga ytterligare delar utgavs.] – Sverige och Norge d.v.s. Norge och Sverige 1814–1883. Skizz af Gammal Svensk. Sthlm: A I Seelig, 1883. 75, [1] s. 8:o. – Om fälttåget i Norge 1814. (Vederläggning af kapten J. Mankells lika betitlade skrift.) Sthlm: 1887. (P A Nyman). [4], 122 s. 8:o. [Följdskrift till (recension av): J Mankell, Fälttåget i Norge år 1814. Kritisk belysning. Med karta öfver krigsskådeplatsen. Sthlm: Suneson, 1887.] – 1 akad avh som respondent vid UU 1816 (preses J O Höijer), se Marklin 1:1 (1820), s 110.

Tryckta arbeten (bidrag): S:s bidrag (bl a de i Dagligt Allehanda) har ej efterforskat. Enligt Biographiskt lexicon öfver namnkunnige svenska män (bd 16, Upsala 1849, s 335) publicerade han ett stort antal tidningsartiklar. För två av hans bidrag se kommentaren till Förteckning på källskrifter användbara för konung Carl XIV:s historia (1873), under *egna verk* ovan.

Översatt (bearbetat): Ett stort antal av S:s översättningar publicerades anonymt. Därför har en omvänd praxis mot den normala tillämpats nedan, dvs i stället för särskilt ange vilka översättningar som är anonyma, så gäller att de böcker nedan som *saknar* uppgift om översättare är anonymt översatta av S. Med tanke på svårigheterna att spåra S:s anonyma översättningar och hans stora produktivitet är troligen förteckningen nedan ofullständig. – J MacLeod, Capitaine Maxwells resa på Gula hafvet, längs kusterna af Corea och öarne Liu-tchiu; jemte berättelse om dess skeppsbrott uti Gasparsund, då engelska ambassaden på återresan ifrån Sina var om bord på skeppet Alcest; beskrifven af John MacLeod. Besättnings läkare. Öfversättning från franskan. Upsala: Palmblad & C., 1820. 168 s. 8:o. – J Mawe, John Mawe’s Resa till det inre af Brasilien samt guld- och diamant-districterna derstädes. Sthlm 1820. (E A Ortman). [1], 154 s. 6:o. [Rubriktitel i inlagan, s 1: John Mawe’s resa i det inre af Brasilien och till de der befintliga guld- och diamantdistricterna år 1805.] – [G de Staël-Holstein,] Friherrinnan Staëls tioåriga landsflykt. Av henne sjelf författad. Öfversättning. Sthlm 1822. (F B Nestius). [5], iv, 284 s. 8:o. – Hönsgården, eller Sättet att uppföda och sköta fjäderfå. Öfversättning. Med ett kopparstick. Sthlm: Wiborg, 1825. 80 s, [1] pl-bl. 8:o. – C Martfeld, Om kreaturs gödning, sättet att i England och Irland insalta smör och kött, samt om methoden att röka nötkött i Hamburg till nytta för oeconomer, sjöfarande, garfware och husfäder. Öfversättning. Sthlm: Wiborg, 1825. 94 s. 8:o. – [Étienne Léon, baron de Lamothelangen,] Carl X:s fall eller Franska revolutionen år 1830 af baron de L. ... L. ... Öfversatt af G. Swede-

- rus. Sthlm 1830. (Norstedt). [1], iv, 250, [1] s. 8:o. – [J H Meynier.] Läsebok för barn. En samling af nöjsamma berättelser, till befördrande af sedlig bildning och husliga dygder, författad af F Steinau. Öfversättning. Sthlm 1830. (J Hörberg). [4], 278 s, [4] pl-bl, ill. 16:o. [Steinau var ett feltryck för Sternau, som i sin tur var en pseudonym för J H Meynier.] – Paris historia de tre årofulla julidagarna; jemte Samling af anecdoter, ädla drag, tapperhetsprov samt uppoffringar för frihetens sak, hemtade ur flere skrifter. Sthlm: Hörberg, 1830. [3], 159 s. 12:o. [Huvuddelen av boken utgörs av anekdotsamlingen (s [21]–159).] – C V[enturini]i, Erik Stenbock och hans vänner. En svensk historia från sednare hälften af sextonde århundradet. Af C. V-i. [Roman.] Sthlm: L J Hjerta, 1830. 2 d. ([1], 164 + 131 s). 8:o. – L Lloyd, Jagt-nöjen i Sverige och Norrige. Tillökt efter andra eng. upplagan af G. Swederus. Sthlm: Wiborg & C:o, u å [1831]. [11], 326 s, [1] pl-bl, ill. 8:o. [Enligt Svenska öfversättarens företal (opaginerad svit, s [5]) har originaltexten sammandragits enligt samma plan som gällde för översättningen av den första upplagan, dvs att Lloyds beskrivningar rörande allmänna förhållanden i Sverige har beskurits. Denna upplaga utgavs 1830, och saknade uppgift om översättare: Jagt-nöjen i Sverige och Norrige. Berättelse om en resa i dessa riken åren 1827–28. Öfversättning från engelskan, med trenne lithographierade plancher. Sthlm: på L J Hjertas och A Wiborgs & Comp. förlag. [13], 289, [1] s, [3] pl-bl, ill. 8:o. Översättningen av 1830 års upplaga har ej tillskrivits S, men det är troligt att han utfört även denna.] – Lady [Sydney] Morgan, Frankrike åren 1829–30. Öfversättning från engelska originalet. Complet i tvänne delar. Sthlm: Z Hæggström, 1831. 2 d. 8:o. Förra delen, med författarinnans portrait. iv, 336 s, [1] pl-bl. Sednare delen. [3], 350 s. – A Murat, Karakteristik öfver Förenta staterna. Öfversättning af G. Svederus. Sthlm 1831. (Norstedt). [1], 80 s. 8:o. – Utkast till credit-system för fastigheter. Öfversättning ur en creditförfattning för storhertigdömet Posen. Sthlm 1832. 28 s. (Norstedt). 8:o. – J Ross, Beskrifning om en resa i polartrakterna till upptäckt af en nordvestlig genomfart. Verkställd åren 1829, 1830, 1831, 1832 och 1833. Af Sir John Ross. Tillika med bifogade upplysningar af kapiten J. C. Ross. Öfversättning från engelskan i tvänne delar. Med sjutton gravyrer och en karta. Sthlm: L J Hjerta, 1835–36. 2 d. ([1], xl, 336 s, [6] pl-bl, ill + 448 s, [11] pl-bl, 1 vikt karta, ill). 8:o. – S L [dvs L S] Jaspis, Qvinnan såsom dotter, maka och mor. Fri öfversättning. [Med dubbel titel:] Ädla qvinnans genius. Sthlm 1837. (Nordströmska boktr). [4], 140 s. 12:o. – [C G F] Gore, Hofmannen i Carl II:s tid. En teckning ur engelska historien af M:rs Gore. Öfversättning. [Roman.] Sthlm: L J Hjerta, 1841. 267 s. 12:o. ([Eget titelblad:] Nytt läse-bibliothek, [1840/41, h 23–25]). – C H Hermes, Öfversigt af de vigtigaste händelserna under året 1841. Öfversättning ifrån tyskan. Örebro 1842. (N M Lindh). [1], 86 s. 8:o. – A Dumas [d ä], Grefven af Monte Christo. Öfversättning. [Roman.] Sthlm: L J Hjerta, 1846. [1], 442 s. Fol. ([Läsebibliotheket, 1846, n° 6–24]). – C Paludan[-]Müller, Carl XII:s död. (Efter äldre och nyare, till en del förr obegagnade källor). Öfversättning med tillägg af G. Swederus. Sthlm: Lundberg, 1847. [3], 143 s, [1] kartbl. 8:o. [Omslagstitel: Carl XII:s död. Kritisk-historisk afhandling. S [3]: Svenska utgifvarens förord. I texten finns 43 fotnoter av S. Vissa av dessa är omfattande, och polemiserar gentemot ståndpunkter framförda av Paludan-Müller.] – A von Weckherlin, Öfver engelska landthushållningen och dess användbarhet i andra länder. Efter egna observationer af A. von Weckherlin. Belönt prisskrift. Öfversättning från andra tyska originalupplagan af Georg Swederus. Sthlm: L J Hjerta, 1847. [4], 272 s. 8:o. – Charles Victor Prévot d'Arlincourt, Gud vill så. Af vicomte d'Arlincourt. Öfversättning från fjerde fransyska upplagan. Sthlm 1849. (J Beckman). 96 s. 12:o. – Rysslands ställning år 1856. Sthlm 1856. (Typografiska föreningens boktr). 20 s. 8:o. – K [F] Schnell, Om medborgerliga inrättningar för allmän och enskild nytta, jemte urval af, för sådana, antagna reglementen. Prisskrift af K. S. [sic] Schnell. Öfversatt af G. Swederus. Med tillägg om åtskilliga svenska förhållanden, af utgifvaren. Sthlm 1862. (C M Thingren). [1], 254 s. 8:o. [S [3]: Öfversättarens företal.] – F de Lanoye, Siberien. Efter de nyaste resandes uppgifter. Öfversättning från franskan af Georg Swederus. Med 24 planscher och 1 karta. Sthlm: P G Berg, 1865. 250 s, [24] pl-bl, 1 vikt karta i färg, ill. 12:o. – L Colet, Märkvärdiga personers barndom. Öfversättning från fransyskan af G. Swederus. Med 14 planscher. Sthlm 1866. (P G Berg). 224 s, [14] pl-bl, ill. 12:o. – R Virchow, Läran om trichiner med afseende på de försigtighetsmått, som läkare och andra böra iakttaga. Efter andra upplagan öfversatt af G. Swederus. Sthlm: Fahlstedt, 1866. 80 s, [1] pl-bl, ill. 8:o. – [J Morison.] Australien, skildradt af en missionär som varit 14 år i landet, jemte upplysningar om Nya Zeeland. Öfversättning af Georg Swederus. Sthlm 1867. (P G Berg). viii, 207 s. 12:o. – S Smiles, Menniskans egna kraft, rätta vägen till utmärkelse och rikedom. Från engelskan efter Sam. Smiles bearbetad på tyska af A. von Colenfeld. Till svenskan omarbetad af G. Swederus. Sthlm 1867. (P G Berg). [8], 344 s. 8:o. [Utgavs i två häften. I den svenska översättningen har tillkommit ett avslutande kapitel, s 308–344, som beskriver betydande svenska män som kommit ur obetydliga förhållanden. Det framgår inte tydligt av S:s förord, Svenska öfversättarens företal (opaginerad svit, s [5]), om S skrivit dessa biografier eller ej. 2.–3. uppl s å. 4. uppl 1868. 5. uppl 1873: Sthlm: Fahlstedt, vi, [1], 344 s. 6. uppl 1884: Menniskans egna kraft, rätta vägen till utmärkelse och rikedom. Efter A. von Colenfelds tyska bearbetning till svenskan omarbetad af G. Swederus. 6. uppl, öfversedd och förbättrad. Sthlm: Bokförlags-

byrån. viii, 383 s. 8:o. 7. uppl, öfversedd och förbättrad 1886. Ny, tillökad uppl 1895: Menniskans egna kraft, rätta vägen till utmärkelse och rikedom. Svensk bearbetning af G. Swederus. Sthlm: A Johnson. [4], iv, 416 s. 8:o.] – I D'Israeli, Kuriositeter i litteraturen. Öfversättning af G. Swederus. Sthlm 1868. (P G Berg). 4 h. [3], 158, [2] + 158, [2] + 158, [2] + 160 s). 8:o. – C Harder, Kristendomens uppkomst och utbredning under de första tre århundradena. Öfversättning af G. Swederus. Sthlm 1868. (P G Berg). vi, [3], 279 s. 8:o. [S [iii]–vi: Öfversättarens företal.] – L Passarge, Resa i Sverige år 1865. Öfversättning från tyskan af G. Swederus. Sthlm 1868. (P G Berg). [7], 216 s, [3] pl-bl, ill. 8:o. [Förtitel: Passarges resa i Sverige. Med ett femtontal fotnoter till Passarges text av S.] – L v[on] Robiano, Gustaf Wasa. Historisk roman. Öfversättning af G. Swederus. Sthlm 1868. (P G Berg). [3], 246, [2] s. 8:o. [Opaginerad svit, s [3]: Svenska öfversättarens företal.] – G A Lidner, Lyckans problem. Öfversättning af G. Swederus. Sthlm 1869. (P G Berg). vi, [1], 178, [2] s, diagr. 12:o. – Natur-vetenskaperna, populärt afhandlade, med tillämpning på industrien, m. m. Efter fransyskan bearbetad af G. Swederus. Sthlm 1869. (P G Berg). xii, 499 s. 12:o. – G Catlin, Sednaste ströftåg bland indianerna vid Klippbergen och Anderna. Öfversättning af G. Swederus. Sthlm 1870. (P G Berg). [3], 275 s, [3] pl-bl, ill. 12:o. – [F R Goulding,] Robert och Harald eller De unga jägarne i Amerikas vildskogar. Från engelskan af G. Swederus. [Omslag:] Med 4 kolorerade planscher. Sthlm: Bergegren [bakre omslag: Flodin], 1870. 239 s, [4] pl-bl. 12:o. – L Lloyd, Svenska allmogens plägseder. Öfversättning af G. Swederus. Med 5 planscher. Sthlm 1871. (P G Berg). [4], 264 s, [5] pl-bl, ill. 8:o. [Finns även i variant med förlagsuppgiften Bokförlagsbyrån och serieuppgiften (på omslaget) Billig reslektyr. Romaner, noveller, resebeskrifningar m.m., 4. Med Öfversättarens företal av S, opaginerad svit, s [3]. Texten innehåller också ett 20-tal fotnoter av S. Faksimilutgåva 1979 med förord av S A Hallböök: Sthlm: Nordiska museet och LiberFörlag, xiii, [7], 264 s, [3] pl-bl, (Resa i Sverige). Planschererna finns med även i denna utgåva, men är tryckta på papper som ej avviker från de som används i inlagan i övrigt.] – J Chassaing, Lejonjagter i Afrika. Öfversatt af G Swederus. Sthlm: P G Berg, 1873. 272 s. 12:o.

Källor o litt. Fil fak:s arkiv, D I:4 (Matr över fil stud 1789–1815); Västmanlands-Dalarnas nations arkiv, U 1101:b (matr), allt i UUB.

K Aquilonius o A Johansson, Prins Carls uppfostringsinrättning för fattiga barn (1934); H Bergstrand, Svenska läkaresällskapet 150 år: dess tillkomst och utveckling (1958); T Jansson, Adertonhundralets associationer (1985); A Kjellén, Sociala idéer och motiv hos svenska författare under 1830- och 1840-talen, 1–2 (1937, 1950); F Lundgren, Den isolerade medborgaren: liberalt styre och uppkomsten

av det sociala vid 1800-talets mitt (2003); S Oredsson, Järnvägarna och det allmänna: svensk järnvägs politik fram till 1890 (1969); riksdagstrycket, bih till Riksdagens prot 1881, motioner väckta inom AK, nr 123; P Sörbom, Läsnig för folket: studier i tidig svensk folkbildningshistoria (1971).

Jakob Christensson

3 Swederus, Magnus Bernhard, kusinbarn till S 2, f 27 april 1840 i Fellingsbro, Ör, d 22 dec 1911 i Uppsala, Domk. Föräldrar: kyrkoherden o skolläraren Nils Magnus S o Christina Nyström. Elev vid Västerås elementarlärov, studentex vid UU 15 maj 60, fil kand 29 maj där 75, disp pro gradu 23 maj 77, fil dr 6 sept 77, allt vid UU, e o amanuens vid UUB 76–78, e o lärare vid h a l i Uppsala 79–84, adj i naturalhistoria, historia o svenska där 21 mars 84–31 mars 08. – Ogift.

Tjugo år gammal ankom S 1860 till Uppsala för att där bedriva högre studier och han förblev därefter staden trogen till sin död. Hans huvudsakliga yrkesgärning kom att bli som lärare i naturalhistoria vid Katedralskolan, en roll som han i sin krafts dagar skötte förtjänstfullt även om han bland eleverna var känd för att vara både temperamentsfull och inte sällan partisk vid betygsättningen: vid förhören på växter ur skolherbariet fick favoriterna vanligen lätta frågor medan de S fattat ovilja till fick genomgå skärselden att redogöra för besvärliga gräs och starrarter.

Lärarerefarenheterna kom väl till pass vid utarbetandet av en på sin tid flitigt använd geografisk läsebok, Geografisk läsnig för skolan och hemmet (1888–90), som S gav ut tillsammans med E G Schram. S:s verkliga håg stod dock till egen forskning och författande. Redan under studieåren besökte han flera gånger Skåne och den bohuslänska kusten för att undersöka den marina flora och likaså intresserade han sig för sin studentnations historia, vilket resulterade i Anteckningar om Westmanlands och Dala nation i Upsala under sjuttonde och adertonde århundradet (1868). Avhandlingen, Botaniska trädgården i Upsala 1655–1807 (1877), kombinerade hans intresse för natu-